

เกร็ดกฎหมายน่ารู้

สภาพเด็ดขาดทางกฎหมาย

(ความหมายของคำว่า “ถึงที่สุด” “เสร็จเด็ดขาด” และ “เป็นที่สุด”)

นายบรรหาร กาลา*

ข้อ ๑ ความทั่วไป

เมื่อศาลได้พิพากษาคดีไต่แล้ว กรณีก็จะ เป็นปัญหาว่าคำพิพากษานั้นมีสภาพเด็ดขาดทาง กฎหมาย (Rechtskraft) แล้วหรือไม่ กล่าวคือ คำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้ว หรือไม่ และคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาเสร็จ เด็ดขาดแล้วหรือไม่ รวมทั้งสภาพเด็ดขาดทาง กฎหมายเช่นนี้จะก่อให้เกิดผลทางกฎหมายอย่างไร หรือไม่

สภาพเด็ดขาดทางกฎหมายสืบเนื่อง มาจากหลักสากลที่ว่า “บุคคลไม่ควรถูก พิจารณาลงโทษสองครั้งในการกระทำ ครั้งเดียว” (ne bis in idem)

ข้อ ๒ ความหมายของคำว่า “ถึงที่สุด” “เสร็จเด็ดขาด” และ “เป็นที่สุด”

(๒.๑) คำพิพากษา “ถึงที่สุด” (Final Judgment) หมายความว่า คดีนั้นเป็นอัน เสร็จสิ้นลงและไม่อาจขอให้มีการเปลี่ยนแปลง คำชี้ขาดในคำพิพากษานั้นได้อีกต่อไป โดยการ

ขอให้ทบทวนแก้ไข มีสภาพเด็ดขาดทาง กฎหมายในทางรูปแบบ (Formelle Rechtskraft)

คำพิพากษาของศาลย่อมถึงที่สุด หรือ มีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบ ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษา ของศาลสูงสุด หรือเป็นคำพิพากษาของศาลฎีกา

(๒) ในกรณีที่คำพิพากษานั้นมิใช่คำ พิพากษาของศาลฎีกา คำพิพากษานั้นจะถึงที่สุด เมื่อใดต้องพิจารณา

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๗ ซึ่ง บัญญัติว่า

“คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ซึ่งตาม กฎหมายจะอุทธรณ์หรือฎีกาหรือมีคำขอให้ พิจารณาใหม่ไม่ได้นั้น ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ ได้อ่านเป็นต้นไป

คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ซึ่งอาจ อุทธรณ์ฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ได้นั้น ถ้ามิได้อุทธรณ์ ฎีกาหรือร้องขอให้พิจารณาใหม่ ภายในเวลาที่กำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่ ระยะเวลาเช่นว่านั้นได้สิ้นสุดลง ถ้าได้มีอุทธรณ์ ฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ และศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาหรือศาลชั้นต้นซึ่งพิจารณาคดีเรื่องนั้น

* นิตกร ๓ กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนัก กฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

ใหม่ มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๒ คำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่คำสั่งให้จำหน่ายคดีจากสารบบความ”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติ มาตรา ๑๔๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังกล่าวแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่ง “จะถึงที่สุด” มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. ถึงที่สุดในวันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้เป็นที่สุด

๒. ถึงที่สุดเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาที่จะอุทธรณ์หรือฎีกา หรือพ้นระยะเวลาที่จะขอพิจารณาคดีใหม่ได้

๓. คดีที่มีการอุทธรณ์ ฎีกา หรือคดีที่มีการขอพิจารณาคดีใหม่ถ้าต่อมามีการจำหน่ายคดีโดยชอบตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๒ แล้ว ก็ถือว่าคดีถึงที่สุดในวันที่ศาลนั้นๆ มีคำสั่งจำหน่ายคดีโดยชอบ

(๒.๒) คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด (Final Judgment) หมายถึง เป็นเรื่องของผลของการที่คำพิพากษานั้นถึงที่สุด อันเป็นเรื่องของเนื้อหาของคดี (Materielle Rechtskraft)

คำพิพากษาที่เสร็จเด็ดขาดก่อให้เกิดผลที่ตามมา ๓ ประการคือ

(๑) การรับรองและยืนยันผลของคดี (Affirmative of case)

(๒) การบังคับคดีได้ (Execution of Judgments)

(๓) การห้ามดำเนินคดีใหม่ (Non re-proceeding)

คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดทำให้สิทธิดำเนินคดีอาญาของรัฐเป็นอันระงับไป การดำเนินคดีซ้ำในเรื่องเดียวกันเป็นการต้องห้าม ข้อห้ามดำเนินคดีซ้ำในเรื่องเดียวกัน (ne bis in idem) มีบัญญัติไว้ใน ป.วิ.อ. มารา ๓๙(๔)

ซึ่งหลักเกณฑ์ของการ “ฟ้องซ้ำ” ในคดีอาญา ประกอบด้วย

๑. จำเลยในคดีก่อนและจำเลยในคดีหลังต้อง เป็นบุคคลคนเดียวกัน

๒. ข้อกล่าวหาในคดีก่อนและคดีหลังมาจากเหตุอันเดียวกัน

๓. ศาลในคดี ก่อน ต้อง มี คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว

ซึ่งหลักเกณฑ์ข้อ ๓ เกี่ยวกับ “คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด” นั้น มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นบรรทัดฐานเพิ่มเติมในรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. คำพิพากษาศาลชั้นต้น ก็ถือว่าเสร็จเด็ดขาดแล้วหาจำเป็นต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดเหมือนฟ้องซ้ำในคดีแพ่งไม่

๒. คำพิพากษาศาลทหารก็ถือว่าเสร็จเด็ดขาด ดังนั้น โจทก์จะยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลพลเรือนให้ลงโทษจำเลยซ้ำอีกไม่ได้

๓. คำพิพากษายกฟ้องที่จะทำ ให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับต้องยกฟ้องโดยวินิจฉัยเนื้อหาแห่งคดีแล้ว

๔. คำพิพากษาลงโทษจำเลยฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ถือว่าศาลได้วินิจฉัยในเนื้อหาของความผิดที่ได้ฟ้อง ดังนั้น แม้การลงโทษบุคคลใดฐานละเมิดอำนาจศาล จะเป็นการลงโทษแก่การกระทำที่เข้าข่ายเป็นความผิดอาญาฐานใดก็ตาม ก็ไม่อาจถือว่าบุคคลนั้นถูกดำเนินคดีในความผิดฐานนั้นแล้ว

(๒.๓) ความหมายของคำว่า “เป็นที่สุด” จากการพิจารณบทบัญญัติของกฎหมายหลาย ๆ มาตราแล้วเห็นว่าน่าจะหมายถึงการมีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในกรณีที่ศาลมีคำสั่งในเรื่องต่าง ๆ ที่มีใช้การพิพากษาคดี ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๖

มาตรา ๘ มาตรา ๒๘ มาตรา ๑๕๖ มาตรา ๒๖๒ หรือที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๙ มาตรา ๑๑๙ ทวิ และ มาตรา ๑๙๘ ทวิ หรือที่ปรากฏในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๑๕ เป็นต้น

ข้อ ๓ บทสรุป

จากหลักสากลที่ว่า “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว” (ne bis in idem) ส่งผลให้จำต้องมีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมาย (Rechtskraft) เพราะเมื่อใดที่ศาลได้พิพากษาคดีไต่แล้ว หากคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาที่ “ถึงที่สุด” หรือเป็นคำพิพากษา “ที่เสร็จเด็ดขาด” แล้ว การนำคดีนั้นมาฟ้องร้องอีก ย่อมเป็น “ฟ้องซ้ำ”

ทั้งคำพิพากษา “ถึงที่สุด” คำพิพากษา “เสร็จเด็ดขาด” นั้น ต่างก็ใช้คำศัพท์คำเดียวกันคือ “Final Judgment” และต่างก็ทำให้เกิดสภาพเด็ดขาดทางกฎหมาย (Rechtskraft) เหมือนกัน แต่จะมีความต่างกันอยู่ที่ว่า คำพิพากษา “ถึงที่สุด” มีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบ (Formelle Rechtskraft) ส่วนคำพิพากษา “เสร็จเด็ดขาด” นั้น มีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางเนื้อหา (Materielle Rechtskraft)

ส่วนคำว่า “เป็นที่สุด” นั้น น่าจะหมายถึง สภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในกรณีที่ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่มีใช้การพิพากษาคดีตามที่ปรากฏในบทบัญญัติของกฎหมายดังที่ได้ยกตัวอย่างแล้วข้างต้น

บรรณานุกรม

- คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๓๖).
- กุศล บุญยืน, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๓๕).
- ธานีศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๑-๒, จัดพิมพ์โดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๔๖.
- อุดม เฟื่องฟู้ง, คำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๑ สมัยที่ ๕๕ ครั้งที่ ๒๘ วันศุกร์ที่ ๗ มีนาคม ๒๕๔๖, จัดพิมพ์โดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๔๖.